

โครงการนวัตกรรมการจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยชุมชนหลังวิกฤตโควิด-19 – บ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบ

นายอภิชาติ สุรศักดิ์ศิลป์¹, นายฐานันต์ แก้วดิษฐ์²

รต.เอี่ยม กันทาน้อย (ก้านเอี่ยม)³, นางสาวลลิตา รัตนศรีทัย³

¹หัวหน้าผลงาน, ²ที่ปรึกษาโครงการ/วิสาหกิจชุมชนสวนคนปายไฮโดรโปนิกส์

ต.เวียงใต้ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 58130

³ผู้ร่วมผลงาน / 161 หมู่ 6 ห้วยปู้ ต.เวียงใต้ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

ตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างชัดเจนและมีกำลังซื้อในระดับปานกลางถึงสูง ขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวมีความต้องการมากขึ้นเรื่องความปลอดภัยด้านสุขภาพ ความสะอาด และบริการที่ยืดหยุ่นได้หลังการแพร่ระบาดของ โควิด-19

ในอำเภอปายมีบ่อน้ำพุร้อนตามธรรมชาติในพื้นที่หลายแห่ง แต่ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานรัฐ จึงมี ข้อจำกัดหลายประการทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่ชุมชนโดยรอบนั้น มีน้ำแร่จากบ่อน้ำร้อนใช้ตามบ้านเรือนกันมานานแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นต้นทุนที่ดีต่อบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แต่สิ่งที่คนใน ชุมชนขาดไปคือองค์ความรู้เพื่อต่อยอดสิ่งที่มีเพื่อก่อให้เกิดรายได้

วิสาหกิจชุมชนสวนคนปายไฮโดรโปนิกส์จึงได้ริเริ่มโครงการบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งรวม องค์ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนเพื่อสร้างรายได้ องค์ความรู้เรื่องบริการด้านสุขภาพ องค์ความรู้เรื่องการเล่าเรื่อง การทำตลาด และการสร้างการจดจำในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายผ่านการลงมือทำ โดยสร้าง โมเดล ASS บูรณาการเครื่องมือ 3 ด้านไว้ด้วยกัน คือ เครื่องมือทางสถาปัตยกรรม (Architecture) ใช้ในการออกแบบ สถานที่ให้เป็นบ่อแช่ในร่มที่มีความสวยงาม มีความเป็นท้องถิ่น เครื่องมือทางการบริการ (Service) เพื่อสร้างบริการ ที่เป็นเลิศ และเครื่องมือทางการเล่าเรื่อง (Story Telling) เพื่อสร้างเสน่ห์ สร้างภาพลักษณ์ สร้างการจดจำในฐานะ การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยสมบูรณ์

คำสำคัญ บ่อน้ำร้อน ออนเซ็น ปาย wellness ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1. บทนำ

แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกกำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งประเทศไทยยังติด 1 ใน 10 ประเทศที่มี มูลค่าตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สูงที่สุดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ลำดับที่ 9) คือมีมูลค่าตลาดรวมราว 29,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ข้อมูลจากGlobalWellnessInstitute) ขณะเดียวกัน หลังการแพร่ระบาดของโรคCovid-19 นักท่องเที่ยวมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะเรื่อง ความสะอาดและบริการที่ยืดหยุ่นได้ และส่วนใหญ่มักเดินทางด้วยตัวเอง หรือมาด้วยรถยนต์ส่วนตัวสูงของต้นสตรอเบอรี่ อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการใช้สารชีวภัณฑ์สูงขึ้น เนื่องจากเป็นการในสารชีวภัณฑ์สู่ปากใบโดยตรง

ในขณะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจำนวนน้ำพุร้อนถึง 12 แห่ง มากเป็นลำดับที่ 2 ของประเทศ ซึ่งเป็นต้นทุนทางธรรมชาติที่ ดีสำหรับการท่องเที่ยวเชิง

สุขภาพ โดยเฉพาะในชุมชนบ้านท่าปาย และส่วนหนึ่งของชุมชนบ้านทรายขาว ตำบลแม่ฮี้ อำเภอ ปาย ที่มีน้ำแร่ร้อนใช้อุปโภคในครัวเรือนมานานแล้ว แต่กลับไม่สามารถสร้างประโยชน์จากสิ่งที่มีได้เลย เพราะชาวบ้านขาดสิ่ง ที่เรียกว่า องค์ความรู้

วิสาหกิจชุมชนสวนคนปายไฮโดรโปนิกส์จึงได้ริเริ่มโครงการบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบขึ้น เพื่อเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ เรื่องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำแร่ร้อนเพื่อก่อให้เกิดรายได้กับชุมชน องค์ความรู้เรื่องบริการด้านสุขภาพ เรื่องการ เล่าเรื่อง การทำตลาด และการสร้างการจดจำในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายผ่านการลงมือทำ โดยใช้เครื่องมือทางสถาปัตยกรรม (Architecture) เครื่องมือทางการบริการ (Service) และเครื่องมือทางการเล่าเรื่อง (Story Telling) ประกอบกันแล้วสร้างเป็น โมเดล ASS เพื่อพัฒนาบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบให้ เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับขยาย เป็นชุมชนออนเซ็นต่อไปในอนาคต

Table 1: Wellness Economy Size and Rankings Time Series (2017, 2019, 2020)

	Wellness Economy Size and Rankings Time Series					
	2017*		2019		2020	
	US\$ billions	Rank	US\$ billions	Rank	US\$ billions	Rank
United States	\$1,198.1	1	\$1,409.7	1	\$1,215.7	1
China	\$583.2	2	\$700.2	2	\$682.7	2
Japan	\$288.6	3	\$323.0	3	\$303.6	3
Germany	\$224.4	4	\$244.4	4	\$223.9	4
United Kingdom	\$149.6	5	\$167.8	5	\$158.4	5
France	\$136.9	6	\$150.5	6	\$133.1	6
Canada	\$90.0	10	\$104.2	9	\$95.1	7
South Korea	\$90.0	9	\$101.8	10	\$94.1	8
Italy	\$100.9	8	\$107.5	8	\$91.8	9
Australia	\$81.3	11	\$91.0	11	\$84.4	10
Brazil	\$122.9	7	\$112.6	7	\$82.6	11
India	\$69.9	13	\$87.3	12	\$77.6	12
Russia	\$78.6	12	\$86.8	13	\$71.4	13
Spain	\$69.9	14	\$74.9	14	\$62.6	14
Mexico	\$52.9	15	\$60.4	15	\$46.5	15
Netherlands	\$36.4	20	\$40.3	20	\$41.0	16
Taiwan	\$36.8	19	\$39.1	22	\$38.4	17
Switzerland	\$39.6	16	\$44.6	16	\$38.2	18
Indonesia	\$34.9	21	\$40.6	18	\$36.4	19
Turkey	\$39.4	17	\$39.9	21	\$34.6	20
Philippines	\$29.2	25	\$35.5	23	\$33.0	21
Austria	\$36.9	18	\$40.6	19	\$32.2	22
Poland	\$30.9	24	\$35.3	24	\$31.9	23
Thailand	\$33.4	23	\$43.0	17	\$29.0	24
Sweden	\$26.1	26	\$26.9	27	\$25.6	25

ข้อมูลจาก The Global Wellness Economy : Country Ranking ซึ่งจัดทำโดย Global Wellness Instituteเผยแพร่ใน

เดือนกุมภาพันธ์ 2565 โดยสามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://globalwellnessinstitute.org/>

2. วัตถุประสงค์

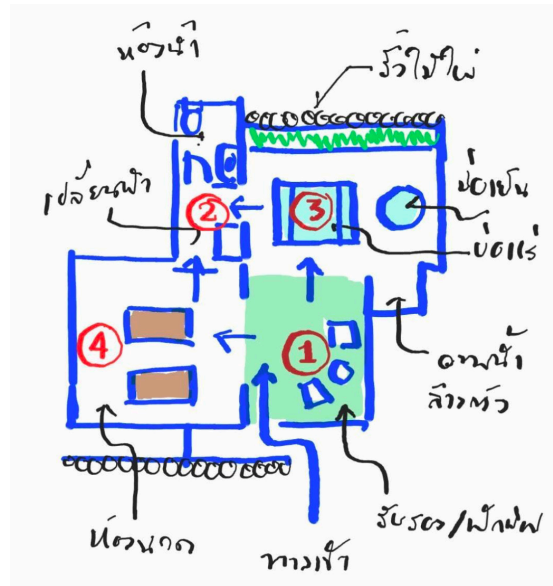
1. สร้างบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้สามารถขยายบริการต่อไปเป็นชุมชนออนเซ็นในอนาคต
2. สร้างการรับรู้บ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบของชุมชนในตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
3. พัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชนให้มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคหลังโควิด-19
4. สร้างรายได้เพิ่มสู่ชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชน

3. วิธีการดำเนินงาน

1. คณะทำงานได้เริ่มเข้าสำรวจพื้นที่ และชี้แจง ให้คนในชุมชนรู้ว่าโครงการดำเนินงานเกี่ยวกับอะไร จากนั้นจึงขอความ ยินยอมในการเข้าไปปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้เป็นบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบของชุมชน
2. หลังจากได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่ในชุมชนเพื่อเข้าไปปรับปรุงพื้นที่แล้ว คณะทำงานจึงได้วิจัยถึงความเหมาะสมและความต้องการทั้งของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยวเพื่อออกแบบและสร้างบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย
3. ดำเนินการค้นหาผู้รับเหมาเพื่อว่าจ้างมารับงานรื้อถอนและก่อสร้าง
4. ผู้รับเหมาเข้าพื้นที่เพื่อดำเนินการรื้อถอน

ภาพ ช่วงดำเนินการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างเดิม และปรับพื้นที่

5. ผู้รับเหมาดำเนินการก่อสร้างสถานที่ตามแบบที่วางไว้

ภาพ ผู้ออกแบบร่างแบบการตกแต่งภายในและระบุขนาดโคมไฟที่เหมาะสม

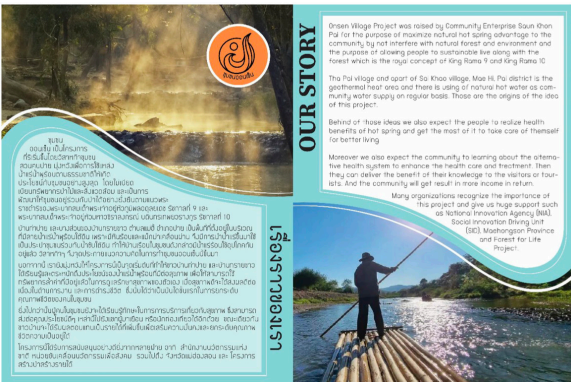

ภาพ บ่อแช่น้ำร้อนหลังการตกแต่งตามแบบร่างที่ออกแบบไว้

ภาพ ประตูทางเข้าหลังการตกแต่งตามแบบร่างที่ออกแบบไว้

6. คณะทำงานออกแบบเรื่องเล่าเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมให้กับผู้มาใช้บริการรวมทั้งจัดทำสินค้าและออกแบบเอกสาร ประกอบต่างๆ

ภาพ สื่อสำหรับบอกเล่าเรื่องราวโดยสังเขป เพื่อติดตั้งในสถานที่

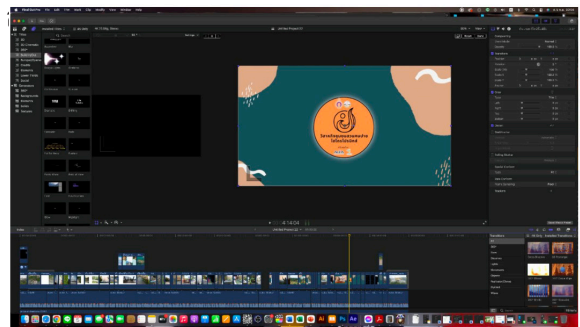
ภาพ การ์ดต่างๆ ที่ใช้ประกอบการให้บริการ

7. จัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ

ภาพ แบบสอบถามความพึงพอใจในการใช้บริการ

8. ถ่ายทำวิดีโอทัศน์ประกอบการทำรายงาน

ภาพ หน้าจออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ขณะทำการตัดต่อวิดีโอทัศน์เพื่อประกอบการทำรายงานสรุป

9. ประชุมสรุปงานและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

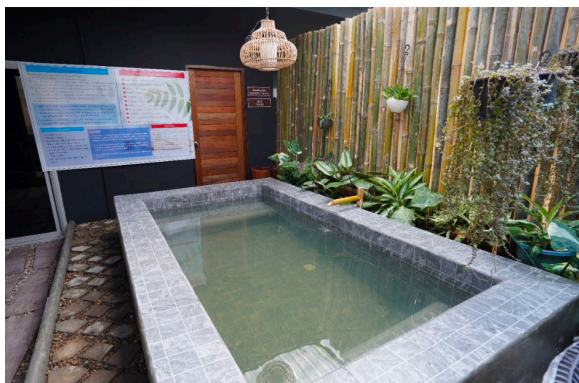
4. ผลการดำเนินงาน

4.1 สร้างนวัตกรรมด้านการบริการจากการต่อยอดทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

ปรับปรุงสถานที่เดิมของครัวเรือนในชุมชนมาเป็นบ่อแช่ร้อนเช่นต้นแบบ โดยนำนวัตกรรมด้านการบริการมาผนวก รวม และใช้โมเดล ASS ในการสร้างสรรค์บริการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพให้กับชุมชน

4.2 พัฒนาบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบสำหรับ เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน

ทดสอบระบบน้ำร้อนและทดลองเปิดน้ำเข้าสู่บ่อแช่ให้กับเจ้าของสถานที่เพื่อเรียนรู้การทำงานของระบบน้ำและการให้บริการ รวมถึงการดูแลความสะอาดในพื้นที่เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้มาใช้บริการ

4.3 สร้างรายได้สู่ชุมชน

เริ่มมีผู้มาใช้บริการหลัง เปิดให้บริการ 1 สัปดาห์ เกิดการสร้างรายได้ให้กับบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบ และเกิดการจ้างงานหมอ นวดไทยแผนโบราณในพื้นที่ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน

5. สรุปผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของ ผลงานที่วางไว้ (KPI) เปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นหลังเสร็จสิ้นการดำเนินงาน

ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และหน่วยนับ	ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นหลังเสร็จสิ้นผลงาน
1. เกิดบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบ 1 แห่ง	1. เกิดบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบ 1 แห่ง และมีคนในชุมชนสนใจเข้ามา ศึกษาดูงานแล้ว 1 ราย
2. จำนวนผู้ใช้บริการต่อ 1 ปี ไม่ต่ำกว่า 30 คน	2. มีผู้มาใช้บริการบ่อแช่ออนเซ็นสร้างรายได้ให้กับบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบแล้ว 5 ราย หลังเปิดทดลองให้บริการ 2 สัปดาห์
3. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมากกว่าร้อยละ 80%	3. ผู้ใช้บริการให้คะแนนความพึงพอใจหลังใช้บริการมากกว่า 80%

6. กิตติกรรมประกาศ

ผลงานนี้ได้รับการสนับสนุนทุนนวัตกรรมเพื่อสังคมภายใต้หน่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อสังคมประจำพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน 1 รหัสผลงาน SIDN1-65-06 และขอขอบคุณชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าปาย และเจ้าของสถานที่ที่ใช้ในการก่อสร้างบ่อแช่ออนเซ็นต้นแบบที่สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการฯ

7. เอกสารอ้างอิง

Global Wellness Institute (February 2022),
The Global Wellness Economy : Country
Ranking, หน้า 2, 6 และ 25

Destination Spa Management, ASIA HOTSPRING
INDUSTRY OVERVIEW, 2-4

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2565). แผน
ปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566, 44-48